10 Απριλίου 2015

Πασχαλινά Βυζαντινά Έθιμα

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη

Φαίδων Κουκουλές

Μία των αρχαιοτέρων και μεγαλυτέρων Χριστιανικών εορτών είναι αναμφιβόλως η της Λαμπράς Κυριακής. Δεν θα αγνοούν, ίσως, τινές των αναγνωστών μου ότι η εορτή αύτη του Πάσχα κατά τους παλαιοτέρους Χριστιανικούς αιώνας δεν εωρτάζετο κατά την αυτήν χρονικήν περίοδον υπό των κατά τόπους Χριστιανών. Κατά τον βιογράφον Κωνσταντίνου του Μεγάλου, οι προ του βασιλέως τούτου Χριστιανοί άλλοτε ετέλουν το Πάσχα μετά των Ιουδαίων, άλλοτε κατά την 25ην Μαρτίου, άλλοτε κατά το θέρος και άλλοτε κατά τον χειμώνα. Την ανωμαλίαν ταύτην ήρεν ο άγιος Βασιλεύς θεσπίσας πρώτον να μη εορτάζεται το Πάσχα μετά των Ιουδαίων, και δεύτερον ορίσας διά της εν Νικαία Συνόδου, ίνα εορτάζεται τούτο την πρώτην Κυριακήν μετά την πανσέληνον την επομένην της εαρινής ισημερίας, ότε αύτη τύχη.

Περί του μη συνεορτασμού του Πάσχα μετά των Ιουδαίων, όστις, αρχήν λαβών εκ του μετ' αυτών συνεορτασμού των εξ Ιουδαίων Χριστιανών, θα εξηκολούθησε τουλάχιστον μέχρι του τετάρτου μετά Χριστόν αιώνος, έχομεν απαγορευτικούς κανόνας της τε εν Αντιοχεία Συνόδου ως και των διαταγών των αγίων Αποστόλων, αίτινες αφορίζουσι τους παρακούοντας λαϊκούς, καθαιρούσι δε τους κληρικούς.

Εις τον ορθόδοξον Χριστιανικόν κόσμον η Ανάστασις του Χριστού ήτο «πιστών ευφροσύνη».Κατά την εορτήν αυτήν, όπως και κατ' άλλας εορτασίμους ημέρας

συνηθίζετο, οι πιστοί εφρόντιζον να επαλείψωσι δι’ ασβέστου ή να βάψωσι με διάφορα χρώματα τους τοίχους των οικιών των και να σαρώσωσι τα δάπεδα αυτών, αφ’ ετέρου δε να στρώσωσιν επί του εδάφους των κλάδους δάφνης, μυρσίνης, δενδρολιβάνου, φύλλα λεμονέας και τα τοιαύτα, έθιμον όπερ δια τον ΙΑ’ αιώνα πιστοποιεί Χριστόφορος ο Μυτιληναίος, ούτινος σώζονται στίχοι

«εις τας εν τη εκκλησία ραινομένας δάφνας κατά τας εορτάς»

και όπερ και σήμερον ακόμη επικρατεί κατά τον εορτασμόν διαφόρων εκκλησιών, ως δεικνύει και το δίστιχον

«μυρτιά μου χρυσοπράσινη της εκκλησιάς στολίδι

χωρίς εσέ δε γίνεται κανένα πανηγύρι»

εν Πόντω μάλιστα, τέως, το έδαφος των οικιών εστρώνετο με κλάδους δάφνης ήδη από της Κυριακής των Βαΐων.

Ουχί δε μόνον τας οικίας περιεποιούντο οι Χριστιανοί κατά τας ημέρας του Πάσχα, αλλά και καινουργή φορέματα εφρόντιζον να φορώσι, να λαμπροφορώσιν, όπως έλεγον τότε, ή, ως λέγομεν σήμερον, να φορούν Πασκαλιάτικα, Λαμπριάτικα ή λαμπρά ή να λαμπραγκαινιάζουν.

Περί τούτου μαρτυρεί, πλην άλλων, και η σύζυγος του Πτωχοπροδρόμου, ήτις παριστάνεται λέγουσα μετά παραπόνου προς τον σύζυγον·

«ποίον ιμάτιν μ’ έρραψες; ποιον δίμιτον μ’ εποίκες;

και ποιον γυρίν μ’ εφόρεσες; ουκ οίδα Πασχαλίαν.»

Κατά τους επισήμους εορτασμούς συνήθιζον οι βυζαντινοί να φωταγωγώσι τας πόλεις των, άπλετον δε φως να έχωσι και εις τας οικίας των. Τούτο έκαμνον και κατά το Πάσχα, κατά τον Θεολόγον Γρηγόριον «ιδία τε και δημοσία δαψιλεί τω πυρί την νύκτα καταφωτίζοντες». Επειδή δε κατά τους Βυζαντινούς χρόνους οι πιστοί ετήρουν αυστηρώς την νηστείαν της Μ.Τεσσαρακοστής, διά τούτο κατά το Πάσχα παρέθετον επί των τραπεζών των άφθονα τα κρέατα και καθ’ όλου τα καταλύοντα την νηστείαν είδη. Παράβαλε την σημερινήν εν Πάρω ευχήν «είν’τά χει η μέρα η Λαμπρή να τά χης μεσ’ στο σπίτι σου».

Εντεύθεν το ρήμα λαμπρεύω σημαίνει σήμερον καταλύω την νηστείαν, πολλαχού δε η λ.Πάσχα ισοδυναμεί προς το νηστείας κατάλυσις.

Ηυφραίνοντο δε πολλά και καλά φαγητά κατά τας Πασχαλίους ημέρας τρώγοντες

ου μόνον οι λαϊκοί, αλλά και οι αυστηρότατα την νηστείαν τηρούντες μοναχοί, ως εκ τυπικών των μονών πληροφορούμεθα· εις εν τοιούτον π.χ. αναγινώσκομεν· «οι μοναχοί το Πάσχα μέχρι της Πεντηκοστής τέσσερα φαγητά να τραπεζώνωνται».

Το Πάσχα, ον μέγας δεσμός αγάπης, ως επακολούθημα είχε και την δόσιν φιλήματος υπό των εκκλησιαζομένων, δύο μάλιστα Βυζαντινοί συγγραφείς, ο προμνημονευθείς Χριστόφορος ο Μυτιληναίος, και κατά τον ΙΒ’ αιώνα Θεόδωρος ο Πρόδρομος έγραψαν επιγράμματα «εις τον κατά το Πάσχα γινόμενον ασπασμόν».

Πόσον δε το φίλημα τούτο θα ήτο τότε διαδεδομένον, πασιφανώς δεικνύει το και σήμερον κατά την δευτέραν Ανάστασιν ανταλλασσόμενον φίλημα.

Πάγκοινος ανά τας Ελληνικάς χώρας είναι η συνήθεια κατά το Πάσχα να γίνωνται οι κουλούρες της Λαμπρής, εφ’ ων εμπηγνύουσι και κόκκινα ωά. Το έθιμον τούτο είχον και οι Βυζαντινοί πρόγονοί μας, την παλαιοτέραν δε μνείαν αυτού παλαιοτέρου όντος, ευρίσκομεν παρά συγγραφεί του ΙΒ’ αιώνος τω Θεοδώρω Βαλσαμών. Ο ιεράρχης λοιπόν ούτος μαρτυρεί ότι εις το χωρίον Καλοτυχάδα του θέματος Χερρονήσου είδε κατά την ημέραν της Αναστάσεως άνδρας και γυναίκας να προσέρχωνται, μετά την θείαν λειτουργίαν, εις τον ιερέα και να του προσφέρωσιν, ίνα τους κοινωνήση, τεταριχευμένα κρέατα «μετά άλλων τινών βρωσίμων», πιθανώτατα τυρών και ωών, ως φαίνεται από το μέγα αγιασματάριον, ένθα υπάρχει ευχή «εις το ευλογήσαι εδέσματα κρεών τη αγία και μεγάλη Κυριακή του Πάσχα και εις το ευλογήσαι τυρόν και ωά» και από τα κατά τόπους νυν συνηθιζόμενα, προς δε, συνεχίζει ο Βαλσαμών «και ορνίθεια ωά εν ζύμη άρτου συνηνωμένα».

Το να πληρώνονται τότε οι ιερείς, ίνα παράσχωσι την Θείαν Κοινωνίαν, φαίνεται ότι ήτο συνηθέστατον, δι’ ο είλκυσε και των συνόδων την προσοχήν.

Ούτως η εν Τρούλλω οικουμενική σύνοδος θεωρούσα το πράγμα Σιμωνίαν, καθαιρεί δια του εικοστού τρίτου κανόνος της τον επίσκοπον ή πρεσβύτερον, όστις, ίνα μεταδώση την άχραντον κοινωνίαν, εισέπραττεν «οβολούς ή είδος το οινούν».

Ας προσθέσωμεν ενταύθα ότι η χρήσις ωών εν τη παρούση περιπτώσει, κατά τους ερευνητάς, έχει βαθυτέραν έννοιαν προελθούσα εκ της αντιλήψεως των αρχαίων λαών περί του ωού ως εικόνος του κόσμου και συμβόλου της ζωής και της δημιουργίας.

Τα ωά του Πάσχα, ως γνωστόν, βάφονται κόκκινα, διά να ερμηνευθή δε το έθιμον, εξηνέχθησαν διάφοροι, ανεκδοτικαί αι πλείσται, γνώμαι.

Το ορθόν εύρε ο σοφός Κοραής εικάσας ότι το κόκκινον χρώμα συμβολίζει το αίμα των προβάτων διά του οποίου οι Ιουδαίοι έβαψαν εν Αιγύπτω τας παραστάδας και την φλιάν του οίκου των, ίνα αποφύγωσι την υπό του εξολοθρευτού αγγέλου φθοράν, έθιμον όπερ υφίσταται εν Μαδύτω και κατά τους παλαιοτέρους χρόνους διετηρείτο παρά τοις Κερκυραίοις, οίτινες με το αίμα των κατά το μέγα Σάββατον σφαζομένων αρνίων έκαμνον σταυρούς εις τας παραστάδας των οικιών των ακολουθούντες το της Γραφής «(Έξοδος ΙΒ’ 7) και λήψονται από του αίματος και θήσουσιν επί των δύο σταθμών και επί την φλιάν εν τοις οίκοις εν οις οίκοις εν οις αν φάγωσιν».

Εις την Έξοδον (ΙΒ’ 8) μετά την μνείαν της επαλείψεως των παραστάδων και της φλιάς διά του αίματος του σφαγέντος αρνίου, προστίθεται· «Και φάγονται τα κρέα τη νυκτί ταύτη οπτά πυρί».

Τούτο φρονώ ότι εξηγεί την παρ’ ημίν κατά το Πάσχα παράθεσιν του οβελίου αμνού, έθιμον, όπερ, πάγκοινον σήμερον ον, ασφαλώς θα ήτο και μεσαιωνικόν.

Ότι δε τον οβελίαν αμνόν εγνώριζον οι Βυζαντινοί, δεικνύει η παρατιθεμένη εικών εκ χειρογράφου του ΙΑ’ αιώνος, εν η φαίνεται ο υπέρ την πυράν ψηνόμενος οβελίας.

Άλλο Πασχαλινόν έθιμον, Πανελλήνιον νυν, είναι η σύγκρουσις των ωών. Και περί της αρχής τούτου πολλά, ουχί όμως ικανοποιητικά, ελέχθησαν. Οι Χριστιανοί φαίνεται ότι διείδον εις την πράξιν αυτήν συμβολισμόν της Αναστάσεως του Χριστού· ως δήλα δη εντός του ωού, οιονεί τάφου, εγκλείεται ζωή, το ορνίθιον, όπερ, όταν έλθη ο καιρός, θραυσθέντος του κελύφους, αναπηδά, ούτω και ο Χριστός, η αιωνία ζωή, θραυσθέντων των δεσμών, του τάφου εκ του θανάτου επανήλθεν εις την ζωήν.

Ότι το έθιμον της συγκρούσεως των ωών ήτο εν χρήσει κατά το πρώτον ήμισυ του ΙΓ’ αιώνος, ον ασφαλώς πολύ παλαιότερον, βεβαιοί μαρτυρία του κατά την εποχήν αυτήν ακμάσαντος μητροπολίτου Ναυπάκτου Ιωάννου Αποκαύκου.

Εις τον Αλμαλή Μαλγάρων της Θράκης οι κάτοικοι κατά την εσπέραν του Σαββάτου, προ του «Χριστός ανέστη», θέτουσιν επί του τάφου των συγγενών ωά κόκκινα, εις το χωρίον δε της Λακεδαίμονος Καστανιάν μετά την νυκτερινήν ακολουθίαν της Αναστάσεως, επίσης Πασχαλινά ωά, τυρόν και τεμάχια άρτων.

Αν λάβη τις υπ’ όψιν ότι οι αρχαίοι Έλληνες εθεώρουν το ωόν ως ιερόν του Ασκληπιού και το μετεχειρίζοντο ως κόσμημα των τάφων, οι δε Ρωμαίοι ότι ου μόνον κατά τα επικήδεια δείπνα το εχρησιμοποίουν, αλλά και εντός των τάφων το έθετον, τότε θα ήτο διατεθειμένος να δεχθή ότι το ανωτέρω σημειωθέν σημερινόν

έθιμον επεκράτει και κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, συνδεθέν με τα κατά τα μνημόσυνα επί των τάφων γινόμενα δείπνα.

Το Πάσχα, ως η μεγίστη των εορτών και κοινή των λόγων πανήγυρις, εωρτάζετο ουχί μόνον μίαν ημέραν, αλλά καθ' όλην την μέχρι της Καινής ή Νέας Κυριακής Εβδομάδα, ήτοι κατά την Εβδομάδα του Θωμά. Ως λέγει Βυζαντινός συγγραφεύς, «ως μία Κυριώνυμος ημέρα λογίζεται κατά πάντα η μετά την αγίαν Ανάστασιν του Κυρίου και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού τρέχουσα Εβδομάς».

Ότι η αντίληψις αυτή εξακολούθησε παρά τω λαώ καθ' όλους τους αιώνας της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και τους μετά την άλωσιν χρόνους φαίνεται εκ του ότι σήμερον πολλαχού της Ελλάδος Λαμπρόσκολα λέγεται η Διακαινήσιμος Εβδομάς, εν Κερκύρα δε η τράπεζα της Κυριακής δεν σηκώνεται μέχρι της Κυριακής του Θωμά.

Κατά την Πασχάλιον αυτήν Εβδομάδα, κατά τους παλαιοτέρους αιώνας, οι πιστοί απείχον πάσης εργασίας, μικρόν όμως κατά μικρόν σιωπηρώς επετράπη η εργασία από της Τετάρτης και τέλος περιωρίσθη εις τας τρεις πρώτας ημέρας, ως φανερώνει ο σχολιαστής του 66ου κανόνος της εν Τρούλλω συνόδου, όστις παρατηρεί, «Ερωτήσει τις όπως οι χειρονάκται, μετά την Τρίτην της Εβδομάδος ταύτης τα οικεία εργάζονται εργόχειρα;»

Οι πολίται, μη εργαζόμενοι κατά τας ημέρας της Διακαινησίμου, εύρισκον ευκαιρίαν τότε να παρακολουθώσι δημόσια θεάματα, και δη τους προσφιλείς των ιπποδρομικούς αγώνας, πράγμα όπερ απήρεσκεν εις τους εκκλησιαστικούς άνδρας, διότι οι πιστοί, εγκαταλείποντες την εκκλησίαν, έσπευδον εις τον ιππόδρομον.

Έχομεν λοιπόν επέμβασιν των ιερών Συνόδων, αίτινες διά των κανόνων των απαγορεύουσι κατά τας ημέρας αυτάς τους ιπποδρομικούς αγώνας. Ούτως οι πατέρες της εν Καρθαγένη Συνόδου εζήτησαν από τον βασιλέα Θεοδόσιον τον Β', ίνα εμποδίση την τέλεσιν ιπποδρομιών «εν τη Κυριακή και εν ταις λοιπαίς φαιδραίς της των Χριστιανών πίστεως ημέραις, μάλιστα εν τω ογδοάδι του αγίου Πάσχα, ότε οι όχλοι μάλλον εις το ιπποδρόμιον ήπερ εις την εκκλησίαν συνέρχονται».

Επειδή δ' ο λαός εξηκολούθει να παρακολουθή κατά την Διακαινήσιμον Εβδομάδα

τους ιπποδρομικούς αγώνας, επανήλθεν εις το ζήτημα η εν Τρούλλω Οικουμενική Σύνοδος, ήτις διά του 66ου κανόνος της εθέσπισεν «Από της αγίας Αναστασίμου Χριστού του Θεού ημών ημέρας μέχρι της Καινής Κυριακής την όλη Εβδομάδα εν ταις αγίαις εκκλησίαις σχολάζειν δει απαραλείπτως τους πιστούς. Μηδαμώς ουν εν ταις προκειμέναις ημέραις ιπποδρόμια ή ετέρα δημώδης θέα επιτελείσθω».

Και επειδή περί Διακαινησίμου Εβδομάδος και εορτών κατ’ αυτήν πρόκειται, προσθέτομεν ότι κατά την Τρίτην, μετά το Πάσχα, ήτις εκαλείτο της Γαλιλαίας, όπως και σήμερον λέγεται υπό των Ποντίων, εγίνετο το λεγόμενον καλημέριν του δημάρχου, του προέδρου δηλαδή των Πρασίνων και των Βενετών.

Κατά τον περιγράφοντα την τελετήν Κωνσταντίνον τον Πορφυρογέννητον, οι του δήμου των Πρασίνων και των Βενέτων με το αρμόνιόν των επήγαινον εις την αυλήν του δημάρχου των, όστις τους υποδέχετο επίσημον φορών στολήν και έφιππος. Εκεί εψάλλοντο αι επευφημίαι. «Την καλήν ημέραν ποιήσωμεν μετά του δημάρχου των Βενέτων (ή των Πρασίνων)· Τρισάγιε, βοήθησον τους δεσπότας και συ αυτούς θεράπευσον επί πάσιν πλεονάζων της ζωής αυτών χρόνους συν ταις τιμίαις Αυγούσταις εν τη πορφύρα εις τελείαν χαρμονήν των Ρωμαίων και Βενέτων (ή Πρασίνων) των γνησίων ημών δούλων. Κύριε χαίρε· καλή σου ημέρα, όλη η ημέρα σήμερον καλή σου ημέρα γίνεται. Ο δείνα πρωτοσπαθάριε δήμαρχε, πολλοί σου χρόνοι· ως γαρ αγαπώμεν σοι, αξίως σε ευχόμεθα, ίνα αδιάδοχος μείνης διοικών ημάς. Ο αναστάς Θεός ημών, φύλαττε τον δήμαρχον».

Μετά τας ευχάς αυτάς, συνωδεύετο ο δήμαρχος στον ιππόδρομον, όπου, ιστάμενος, ήκουε τα εξής: «Καλώς ήλθες προβολή ευεργετών, καλώς ήλθες ευγενής εκ προγόνων, καλώς ήλθες Θεοστέπτων ο δούλος, καλώς ήλθες ο δείνα, πρωτοσπαθάριε και δήμαρχε των Βενέτων (ή Πρασίνων), αλλ’ ο πάντων ποιητής και δεσπότης ο αναστάς παραδόξως εκ τάφου τους χρόνους σου πληθύνοι εις μήκη χρόνον· ο Θεός ο άγιος φύλαττε τον δήμαρχον».

Οι Βυζαντινοί πρόγονοι ημών, τιμώντες την ιερότητα των Πασχαλίων ημερών, ενομοθέτησαν, ίνα μη λειτουργώσι τα δικαστήρια κατά την Μεγάλην και την Διακαινήσιμον Εβδομάδα, ήκουε δε τις τότε πολλούς λέγοντας· διά τον αντιδικόν μου δεν λέγω τίποτε· «παρέλθει η ημέρα του πάθους του Χριστού και γυμνάζω την δίκην, εκδικώ την ύβριν».

Ο νόμος ώριζε κατά τας ημέρας αυτάς να μη φυλακίζωνται οι εις ελαφρά πταίσματα υποπέσοντες. Εξαίρεσις εγίνετο διά τους βαρέα πλημμελήσαντας π.χ. τυμβωρύχους, γόητας, παρθένων άρπαγας, πατροκτόνους και παραχαράκτας, οίτινες τότε εφυλακίζοντο.

Κατά τας μεγάλας εορτάς ή κατά τας ημέρας ευχαρίστων δια το κράτος γεγονότων, συνήθεια επεκράτει κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, ίνα απολύωνται των φυλακών οι δι’ ελαφρά παραπτώματα φυλακισθέντες. Τούτο εγίνετο και κατά το Πάσχα ερχομένης ειδικής βασιλικής διαταγής του ευεργετήματος όμως τούτου εστερούντο οι διά σοβαρα εγκλήματα εγκλεισθέντες.

Σημειωτέον ότι τη συνήθεια της αποφυλακίσεως ηκολούθησε και η Βενετική Κυβέρνησις εις τας υπ’ αυτής κατακτηθείσας Ελληνικάς χώρας. Γνωρίζομεν επί παραδείγματι ότι εις την Ζάκυνθον, επί Βενετοκρατίας, οι επίσκοποι και πρωθιερείς ως και ο διοικητής της Στρατείας και ο εισαγγελεύς είχον το δικαίωμα κατά τα Χριστούγεννα και το Πάσχα να ελευθερώνωσι διαφόρους εξορίστους, όπερ δικαίωμα, ένεκα καταχρήσεων, ήρθη τω 1556.

Της χαράς και του πανυγηρισμού διά το Πάσχα μετείχον, ως εικός, και ο τα ανάκτορα. Κατά την Μεγάλην λοιπόν Κυριακήν οι βασιλείς μετέβαινον εις τον ναόν της Αγίας Σοφίας, ίνα εκκλησιασθώσιν ακούοντες κατά την μετάβασιν και την επιστροφήν τας επευφημίας των δήμων, ήτοι των Πρασίνων και Βενέτων, οίτινες, τοποθετημένοι εις εξ διάφορα σημεία, ως εξής εναλλάξ επευφήμουν την διερχομένην βασιλικήν πομπήν, των Βενέτων αρχομένων τας επευφημίας.

Κατά την μετάβασιν λοιπόν ηκούετο: Θεϊκής εγέρσεως δυναστεία ο του θανάτου πόλεμος διελύθη -Φωτός απροσίτου λαμπηδόνες νεκροίς επέλαμψαν τοις εν σκότει- Πάσχα Κυρίου σήμερον καθορώντες μελωδικώς κραυγάζομεν και ομοφρόνως -ο αχρόνως τω Πατρί συμβασιλεύων αυτός, τας ημέρας υμών, δεσπόται, ανυψώσοι ταις νίκαις κατά βαρβάρων- ο των πάντων ποιητής και δεσπότης ο αναστάς παραδόξως εκ τάφου και το χαίρε δεδωκώς μυροφόροις τους χρόνους υμών πληθύνοι συν ταις Αυγούσταις και τοις πορφυρογεννήτοις. Πολυχρόνιον ποιήσοι ο Θεός την αγίαν βασιλείαν σας εις πολλά έτη.

Κατά την επιστροφήν πάλιν ηκούετο: Καλώς ήλθον οι δεσπόται συν ταις Αυγούσταις και τοις πορφυρογεννήτοις προσκυνήσαντες του αναστάντος Χριστού την δόξαν -Η κτίσις σήμερον εορτάζει διπλούν το Πάσχα της Σωτηρίας ορώσα το σκήπτρον υμών, δεσπόται, την αναστάσει του Χριστού συνανατέλλον- Εγκαινίζεται σήμερον των ανθρώπων η φύσις ο γαρ έχων το κράτος του θανάτου ο του πατρός συνάναρχος και συναΐδιος λόγος, σκυλεύσας τα βασίλεια του Άδου έλυσε τον δεσμόν των αιχμαλώτων πάσι δωρησάμενος ελευθερίαν, ος και φυλάξοι το κράτος της βασιλείας εις δόξαν, εις καύχημα, εις ανέγερσιν των Ρωμαίων.

Καθ’ ον χρόνον, παρόντων των βασιλέων, εψάλλετο ο όρθρος της Μεγάλης Κυριακής κατά την 3ην ή 4ην ώραν μετά το μεσονύκτιον, το εκκλησίασμα κατά

την ανάγνωσιν του Ευαγγελίου έμενεν εκτός του ναού, της θύρας αυτού ούσης κεκλεισμένης. Μετά την ανάγνωσιν ο πρωτοπαππάς των ανακτόρων ήνοιγε την θύραν και εισήρχετο ψάλλων το αναστάσεως ημέρα και λαμπρυνθώμεν λαοί.

Τούτο εις Αγίαν Σοφίαν, εις τους άλλους όμως ναούς κατά τους Παλαιολογείους χρόνους, πιθανώτατα δε και παλαιότερον, πριν ή ο ιερεύς ανοίξη την κλειστήν θύραν, έκρουεν αυτήν αναφωνών το και κατά τα εγκαίνια των εκκλησιών συνηθιζόμενον· «άρατε, πύλας οι άρχοντες υμών και εισελεύσεται ο βασιλεύς της δόξης», μετά δε την ανταλλαγήν της γνωστής στιχομυθίας, εισήρχετο.

Τούτο σαφέστατα μαρτυρεί ο Κωδινός εν τω περί των οφφικιαλίων έργω του προσεπιβεβαιοί δε και το σήμερον πολλαχού κατά την Ανάστασιν επαναλαμβανόμενον.

Εις το κλητορολόγιον του Φιλοθέου, κείμενον του Ι’ αιώνος, αναγινώσκομεν:

« Η αγία και δεδοξασμένη της του Χριστού αναστάσεως περιφανής ημέρα λαμπράν τινα και περίβλεπτον ευωχίαν τοις βασιλεύσιν ημών προεξένησεν».

Όντως κατά την Κυριακήν του Πάσχα εγίνοντο επίσημα γεύματα εις το επιβλητικώτατον και μεγαλοπρεπέστατον των διαμερισμάτων των ανακτόρων, τον Χρυσοτρίκλινον, εις ον, εστολισμένον καταλλήλως, ετοποθετείτο η χρυσή τράπεζα και το έπιπλον το λεγόμενον πενταπύργιον, είδος αρμαρίου έχοντος πέντε πυργίσκους, εν οις ετοποθετούντο τα πολίτιμα βασιλικά κοσμήματα και στέμματα.

Εις το κατά την πρώτην ημέρα διδόμενον γεύμα προσκαλούμενοι προσήρχοντο εν επισήμω περιβολή και εκάθηντο εις την χρυσήν τράπεζαν ανώτατοι άρχοντες, μάγιστροι, ανθύπατοι, στρατηγοί και πατρίκιοι, προς δε και ξένοι πρεσβευταί, εάν ευρίσκοντο εις την Κωνσταντινούπολιν.

Εις τας άλλας τραπέζας ελάμβανον θέσιν οι υποδεέστεροι άρχοντες, πολιτικοί και στρατιωτικοί, οι ακόλουθοι των ξένων πρεσβευτών τας εθνικάς των φορούντες ενδυμασίας και ωρισμένοι εκ των φυλακών εξαγόμενοι αιχμάλωτοι.

Κατά το γεύμα τούτο ηύλουν τα μουσικά όργανα, μετά την κατάπαυσιν των οποίων οι προσκεκλημένοι, ανιστάμενοι, επευφήμουν τον βασιλέα.

Το σημείον της αποχωρήσεως έδιδεν ο βασιλεύς υψών και κινών την χείρα του.

Τοιαύτα επίσημα γεύματα εγίνοντο μέχρι της μεθεπομένης της Καινής Κυριακής, καλουμένων εις αυτά εκάστοτε διαφόρων αρχόντων, κατωτέρων και ανωτέρων.

Ωρισμένως κατά την πέμπτην ημέραν προσεκαλείτο ο Πατριάρχης μετά των

μητροπολιτών και πρεσβυτέρων του παλατίου ως και ηγουμένων δώδεκα μοναστηρίων. Εκ των προσκεκλημένων ο πατριάρχης και οι μητροπολίται συνέτρωγον μετά του βασιλέως εις την χρυσήν τράπεζαν, εν ω εις άλλας τράπεζας ετοποθετούντο οι διάκονοι και οι των πατριαρχείων ιερείς.

Τοσαύτα περί του εορτασμού του Πάσχα υπό των Βυζαντινών βασιλέων και των Βυζαντινών πολιτών, οίτινες μετά πολλού πόθου αναμένοντες την μεγάλην εορτήν, συχνά κατά το διάστημα της Μ. Τεσσαρακοστής προσαγορεύοντες τους γνωρίμους και φίλους, απηύθυνον προς αυτούς την ευχήν «καλά Πάσχα».

Πηγή: agiameteora.net